

Journal of Social Sciences of Muş Alparslan University

YIL/YEAR: 2020 • CILT/VOLUME: 8 • SAYI/NUMBER: 3

Yazılarda ifade edilen görüş ve düşünceler yazarlarının kişisel görüşleri olup derginin ve bağlı bulunduğu kurumun görüşlerini yansıtmaz.

The opinions and views expressed in the papers published in the journal are only those of the author(s) and do not necessarily reflect the views of the journal and its publisher.

Journal of Social Sciences of Muş Alparslan University

Dağıtım Distribution

Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından yapılmaktadır Is made by Muş Alparslan University Institute of Social Sciences

2149-4622	:	e-ISSN	e-ISSN	:	2149-4622
15/06/2020	:	Basım Tarihi	Published Date	:	15/06/2020
Haziran 2020	:	Yayın Sezonu	Pub. Date Season	:	June 2020
8	:	Cilt	Volume	:	8
3	:	Sayı	Number	:	3
2013	:	İlk Yayın Tarihi	Founded	:	2013
Muş	:	Basım Yeri	Place of Publication	:	Muş
Yılda altı defa elektronik olarak yayınlanan uluslararası hakemli ve süreli yayındır	:	Yayın Türü	Publication Type	:	Is an international, periodical, double-blind peer-reviewed and online academic journal published bi-monthly
Türkçe ve İngilizcedir; ancak her sayıda ki makale sayısının en fazla üçte biri kadar olmak üzere diğer dillerdeki çalışmalara da yer verilebilir.	:	Yayın Dili	Official Language	:	Turkish and English; however, studies in other languages may be included, up to a third of the number of articles in each issue.
Şubat, Nisan, Haziran, Ağustos, Ekim ve Aralık	:	Periyot	Frequency	:	February, April, June, August, October and December
Muş Alparslan Üniversitesi	:	Yayıncı	Publisher	:	Muş Alparslan University
Muş Alparslan Üniversitesi Külliyesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 49250, Muş/Türkiye	:	Adres	Address	:	Muş Alparslan Üniversitesi Külliyesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 49250, Muş/Türkiye
anemon@alparslan.edu.tr	:	e-posta	e-mail	:	anemon@alparslan.edu.tr
+90 436 249 49 49	:	Telefon	Telephone	:	+90 436 249 49 49
+90 436 249 10 22	:	Faks	Fax	:	+90 436 249 10 22
http://dergipark.gov.tr/anemon	:	Ana Sayfa	Homepage	:	http://dergipark.gov.tr/anemon

Yayın Kurulu • Editorial Board

Muş Alparslan Üniversitesi Adına
Sahibi / Owner
Baş Editör / Editor-in-Chief

Editörler / Editors

Prof. Dr. Fethi Ahmet POLAT (Rektör)
Muş Alparslan Üniversitesi / Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet GÖKÇEN
Muş Alparslan Üniversitesi / Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Abdülmecit YILDIRIM
Muş Alparslan Üniversitesi / Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Abdussamet GÜNEK
Muş Alparslan Üniversitesi / Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Ayça KARTAL
Muş Alparslan Üniversitesi / Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Ejder ULUTAŞ
Muş Alparslan Üniversitesi / Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Hülya KAYA HASDEMİR
Muş Alparslan Üniversitesi / Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ali TÜRKMEÑOĞLU
Muş Alparslan Üniversitesi / Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Özgür YEŞİLYURT
Muş Alparslan Üniversitesi / Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Ramazan Şamil TATIK
Muş Alparslan Üniversitesi / Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Ramazan Turan GÜLER
Muş Alparslan Üniversitesi / Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Yunus KOÇ
Muş Alparslan Üniversitesi / Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Yusuf AYDIN
Muş Alparslan Üniversitesi / Türkiye

Yayın Kurulu Üyeleri / Editorial Board
Members

Prof. Dr. Abdülcelil BİLGİN
Muş Alparslan Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Alper KARADAĞ
Muş Alparslan Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Robert FREDERICKS
Universidad Autonoma Benito Juarez De Oaxsaca/ Meksika
Doç. Dr. Canser KARDAŞ
Muş Alparslan Üniversitesi / Türkiye
Doç. Dr. Gabur OZIEV
International Islamic University / Malezya
Doç. Dr. H. Mustafa AÇIKÖZ
Muş Alparslan Üniversitesi / Türkiye
Doç. Dr. Mohammad Jaber THALJI
Yarmouk University / Ürdün
Doç. Dr. Mohd Roslan Bin Mohd NOR
University of Malaya / Malezya
Doç. Dr. Murat KAYACAN
Muş Alparslan Üniversitesi / Türkiye
Doç. Dr. Ömer Faruk ALTUNÇ
Muş Alparslan Üniversitesi / Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Berat ÇİÇEK
Muş Alparslan Üniversitesi / Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Irena Rajchinovska PANDEVA
Ss. Cyril and Methodius University / Makedonya
Dr. Öğr. Üyesi Orhan KESKİNTAŞ
Muş Alparslan Üniversitesi / Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Rahmi SAYLIK
Muş Alparslan Üniversitesi / Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Şirin GÜL
Muş Alparslan Üniversitesi / Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Zekeriya ÇAM
Muş Alparslan Üniversitesi / Türkiye
Arş. Gör. Aslıhan YENİÇERİ ALTINTAŞ
Öğr. Gör. Osman TEKELİOĞLU
Arş. Gör. Ayşe Nur LEBLEBİCİER
Öğr. Gör. Yahya ADANIR
Öğr. Gör. Serdar DİK

Sekreteryaya / Secretariat

Dizgi/ Layout Editor

Teknik Redaksiyon / Redaction

Grafik Tasarım / Design

Yıl/Year: 2020 • Cilt/Volume: 8 • Sayı/Number: 3

Amaç ve Kapsam Aims and Scope

Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (anemon), sosyal ve beşeri bilimler alanında özgün ve nitelikli çalışmalarını bilimsel bir yaklaşımla ele almak amacıyla yayımlanan uluslararası hakemli bir dergidir. Dergi 2018 yılından itibaren Şubat, Nisan, Haziran, Ağustos, Ekim ve Aralık sayısı olmak üzere yılda altı defa düzenli olarak yayımlanmaktadır.

anemon'da yayımlanan yazıların bilimsel ve hukukî sorumluluğu, yazarlarına aittir. Yayımlanan yazıların bütün yayın hakları Muş Alparslan Üniversitesi'ne ait olup yayıncının izni olmadan kısmen veya tamamen basılamaz, çoğaltılamaz veya elektronik ortama taşınmaz.

anemon'da sosyal bilimlerle (dil bilimi, din bilimleri, edebiyat, eğitim bilimleri, felsefe, güzel sanatlar, iktisat, işletme, maliye, psikoloji, siyaset bilimi, sosyoloji, tarih, uluslararası ilişkiler vb.) alakalı konularda özgün ve nitelikli bilimsel çalışmalar yer almaktadır. Dergilerimizde yayınlanan tüm makaleler çevrimiçi olarak erişime açıktır ve makale yayını için herhangi bir ücret talep edilmemektedir.

Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (anemon) aşağıdaki indekslerce taranmaktadır:

Journal of Social Sciences of Muş Alparslan University (anemon) is a peer-reviewed international journal that publishes original and qualified works with a scientific approach in the fields of social sciences and human sciences. The Journal is published bimonthly in February, April, June, August, October and December starting from 2018 by Mus Alparslan University.

Scientific and legal liabilities of the articles published in anemon belong to the authors. The copyrights of the works that are published in the journal are transferred to Muş Alparslan University. No part of this publication may be duplicated and published elsewhere including electronically without permission of the Publisher.

anemon focuses on, but not limited to the following topics: business, economics, educational sciences, finance, fine arts, history, international relations, linguistics, literature, philosophy, political science, psychology, sociology and theology, etc. All articles published in our journals are open access and freely available online. All articles published in our journals are open access, freely available online and no fee is charged for publishing articles

Journal of Social Sciences of Muş Alparslan University (anemon) indexed and abstracted in:

TÜBİTAK ULAKBİM TR Dizin (Sosyal ve Beşeri Bilimler Veri Tabanı)
Index Copernicus
ASOS Index (Akademia Sosyal Bilimler İndeksi)
CiteFactor (Academic Scientific Journals)
COSMOS IF (Cosmos Impact Factor)
CrossRef DOI (Digital Object Identifier)
DRJI (Directory of Research Journals Indexing)
ESJI (Eurasian Scientific Journal Index)
Idealonline
InfoBase Index
ISAM (TDV İslâm Araştırmaları Merkezi)
JIF (The Journals Impact Factor)
OAJI (Open Academic Journals Index)
ResearchBib (Academic Resource Index)
SciLit
SOBIAD (TR Sosyal Bilimler Atf Dizini)
TEİ (Türk Eğitim İndeksi)

TUBITAK ULAKBİM TR Index (Social Sciences and Humanities Database)
Index Copernicus
ASOS Index (Academia Social Science Index)
CiteFactor (Academic Scientific Journals)
COSMOS IF (Cosmos Impact Factor)
CrossRef DOI (Digital Object Identifier)
DRJI (Directory of Research Journals Indexing)
ESJI (Eurasian Scientific Journal Index)
Idealonline
InfoBase Index
ISAM (TRF Center for Islamic Studies)
JIF (The Journals Impact Factor)
OAJI (Open Academic Journals Index)
ResearchBib (Academic Resource Index)
SciLit
SOBIAD (TR Social Sciences Citation Index)
TEI (Index of Turkish Education)

Danışma Kurulu • Advisory Board

Prof. Dr. Abdullah KIRAN Muş Alparslan Üniversitesi / Türkiye	Prof. Dr. Mesut IDRİZ International University of Sarajevo / Bosna Hersek
Prof. Dr. Adnan DEMİRCAN İstanbul Üniversitesi / Türkiye	Prof. Dr. Muhittin MACİT Türkiye Yazma Eserler Kurumu / Türkiye
Prof. Dr. Ahmet AĞIRAKÇA Mardin Artuklu Üniversitesi / Türkiye	Prof. Dr. Mustafa AYDIN Stratejik Düşünce Enstitüsü / Türkiye
Prof. Dr. Alev SINAR UĞURLU Uludağ Üniversitesi / Türkiye	Prof. Dr. Mustafa ÖZTÜRK Marmara Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Ali TAŞKIN Cumhuriyet Üniversitesi / Türkiye	Prof. Dr. Mustafa YAĞBASAN Fırat Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Ali UZUN Ondokuz Mayıs Üniversitesi / Türkiye	Prof. Dr. Ramazan YELKEN Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Bayram COŞKUN Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi / Türkiye	Prof. Dr. Recai AYDIN International University of Sarajevo / Bosna Hersek
Prof. Dr. Bilal ERYILMAZ İstanbul Medeniyet Üniversitesi / Türkiye	Prof. Dr. Saffet KÖSE İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Erdal BAYKAN Necmettin Erbakan Üniversitesi / Türkiye	Prof. Dr. Şamil DAĞCI Ankara Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Erdoğan ERBAY Atatürk Üniversitesi / Türkiye	Prof. Dr. Şahabettin YALÇIN Bingöl Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Eyyup Günay İSBİR İstanbul Aydın Üniversitesi / Türkiye	Prof. Dr. Şehmus DEMİR Gaziantep Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Güven SAYILGAN Ankara Üniversitesi / Türkiye	Prof. Dr. Tuncer ASUNAKUTLU Bakırçay Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Hasan ÇİÇEK Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi / Türkiye	Prof. Dr. Turgay UZUN Muğla Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Hüsamettin ERDEM Necmettin Erbakan Üniversitesi / Türkiye	Prof. Dr. Veli URHAN Gazi Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. İsmail TAŞ Necmettin Erbakan Üniversitesi / Türkiye	Prof. Dr. Yasin AKTAY Stratejik Düşünce Enstitüsü / Türkiye
Prof. Dr. Kazım YOLDAŞ Uludağ Üniversitesi / Türkiye	Prof. Dr. M. Sait ŞİMŞEK Necmettin Erbakan Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Mahfuz SÖYLEMEZ İstanbul Üniversitesi / Türkiye	Prof. Dr. Mustafa ÇEVİK Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Hüseyin BİLGİN İstanbul Medeniyet Üniversitesi / Türkiye	Prof. Dr. Emin ÇELEBİ İnönü Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Ali UTKU Atatürk Üniversitesi / Türkiye	Prof. Dr. Saim KAYADİBİ Karabük Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Bülent SÖNMEZ İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi / Türkiye	Doç. Dr. Mohd Roslan Bin Mohd NOR University of Malaya / Malezya
Doç. Dr. Durmuş Çağrı YILDIRIM Namık Kemal Üniversitesi / Türkiye	Doç. Dr. Recep ASLAN Gaziantep Üniversitesi / Türkiye
Doç. Dr. Elşen BAĞIRZADE Azerbaijan State University of Economics / Azerbaycan	Doç. Dr. Samira AL-KHAWALDEH The University of Jordan / Ürdün
Doç. Dr. Mohammad Jaber THALJI Yarmouk University / Ürdün	Doç. Dr. Súdabe SALIHOVA Azerbaijan State University of Economics / Azerbaycan
Doç. Dr. Fariz AHMADOV Azerbaijan State University of Economics / Azerbaycan	Dr. Öğr. Üyesi Bagdagul MUSSA The University of Jordan / Ürdün
Doç. Dr. Mahmoud JARAN The University of Jordan / Ürdün	Dr. Öğr. Üyesi Nurhodja AKBULAEV Azerbaijan State University of Economics / Azerbaycan

İÇİNDEKİLER • CONTENTS

EDİTÖRÜN NOTU / EDITOR'S NOTE

<i>Editörden</i>	673
------------------------	-----

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

<i>Tutku Tuncalı Yaman, Pınar Bacaksız</i>	675
Potansiyel Kullanıcı Gruplarının Mobil Pazarlamaya Yönelik Bariyerlerinin Stratejik Pazarlama Kararları Bağlamında Önceliklendirilmesi Prioritization of Mobile Marketing Barriers of Potential User Groups in The Context of Strategic Marketing Decisions	
<i>Erdem Hareket, Serhat Altıok</i>	689
Sınıf Öğretmeni Adaylarının Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyi Bağlamında İncelenmesi An Investigation of Primary School Teacher Candidates' Attitudes Towards Children's Rights in Context of Intercultural Sensitivity Level	
<i>Ertuğ Can</i>	699
Yükseköğretimde Kalite İçin Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Görüşleri Opinions of Vocational College Students for Quality in Higher Education	
<i>Cafer Çarkıt, Kudret Altun</i>	711
Eleştirel Dinleme/İzleme Özyeterlilik Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması The Development of Critical Listening/Monitoring Self-Efficiency Scale: Study of Validity and Reliability	
<i>Emin Tamer Yenen, Mehmet Yıldırım</i>	719
Yetişkin Eğitimi Kapsamında Okuma Yazma Kurslarına Katılan Kadın Kursiyerlerin Günlük Yaşamlarındaki Değişimler Changes in the Daily Lives of Women Trainees Attending Literacy Courses in The Scope of Adult Education	
<i>Meltem Tufan, Mithat Korumaz</i>	727
Ortaokul Yöneticilerinin Kuantum Liderlik Davranışları ile Öğretmenlerin İnisyatif Alma Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi The Relationship Between Quantum Leadership Behaviors of Secondary School Principals and Teachers' Level of Taking Initiative	
<i>Müge Yukay Yüksel, Baran Tunçer, Şeymanur Barış</i>	743
Genç Yetişkinlerde Sosyal Zekanın Yordayıcısı Olarak Affedicilik ve Benlik Saygısı Forgiveness and Self-Esteem as Predictors of Social Intelligence in Young Adults	
<i>Arzu Tuğgun Toklu</i>	753
Genç Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Niyeti Üzerinde Planlı Davranış Teorisi ile birlikte Fırsatları Görme ve Teşvik Desteğinin Etkisi The Impact of Seeing Opportunities and Incentive Support with the Theory of Planned Behaviour on Entrepreneurial Intention of Young University Students	
<i>İbrahim Akdoğan</i>	763
İş Sözleşmesinde Rekabet Yasağı Competition Ban In Labour Contracts	
<i>Arif İğdeli, Erşan Sever</i>	771
İnovasyonun Genç İşsizlik Üzerindeki Etkisi: Türkiye'de Düzey II Bölgeleri Örneği The Impact of Innovation on Youth Unemployment: The Case of NUTS II Regions in Turkey	
<i>Gözde Yetim, Günnur Hastürk, Metin Argan</i>	781
Retro Temelli Ramazan Etkinlikleri: Nostalji Eğilimi, Akış Deneyimi, Etkinlik Tatmini, Boş Zaman Tatmini, Yaşam Tatmini ve Mutluluk Arasındaki İlişki Retro-Based Ramadan Activities: The Relationship among Nostalgia Proneness, Flow Experience, Activity Satisfaction, Leisure Satisfaction, Life Satisfaction and Happiness	
<i>Zeynep Ezanoğlu, İbrahim Dağlı</i>	793
İnovasyonda Açıklık Paradigmasına Geçiş: Türkiye'den Açık İnovasyon Örnekleri A Transition to Openness Paradigm in Innovation: Examples Of Open Innovation From Turkey	
<i>Eyüp Çelik, Neslihan Arıcı Özcan, Erol Uğur</i>	803
The Mediation Role of Dispositional Hope and Life Satisfaction in the Loneliness-Life Engagement Relationship Yalnızlık ve Yaşama Bağlanma Arasındaki İlişkide Sürekli Umud ve Yaşam Doyumunun Aracı Rolü	

<i>Songül Karabatak</i> Second Life in Education in Turkey: A Methodological Review Research Türkiye'de Eğitim Alanında İkincil Yaşam: Metodolojik Bir İnceleme Araştırması	813
<i>Ahmet Alptekin Duru</i> Belediyelerin İlan ve Reklam Vergisi Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme An Evaluation of the Announcement and Advertisement Tax Practices of the Municipalities	831
<i>Erdem Demiröz</i> The Mathematics Emporium Model and Psychosocial Factors of Learning in College Algebra Matematik Emporium Modeli ve Üniversite Düzeyi Cebir Derslerinde Öğrenmenin Psikososyal Faktörleri	845
<i>Şeyhmus Doğan</i> Dijital Çağda Paranın Dönüşümü: Kripto Para Birimleri ve Blok Zinciri (Blockchain) Teknolojisi: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma Transformation of Money in Digital Age: Crypto Currency and Blockchain Technology: A Research for University Students	859
<i>Sibel Bilgili, Merve Özkaya, Alper Çiltaş, Alper Cihan Konyaloğlu</i> Ortaokul Matematik Öğretmenlerinin Modellemeye İlişkin Hata Yaklaşımlarının İncelenmesi The Investigation Of The Middle-School Mathematics Teachers' Error Approaches On Modelling	871
<i>Oğuzhan Yüksel, Vahit Yiğit</i> Ağız ve Diş Sağlığı Merkezlerinin Verimlilik Analizi: Marmara Bölgesi Örneği Efficiency Analysis of Oral and Dental Health Centers: Examples of Marmara Region in Turkey	883
<i>Ülhak Çimen</i> İletişimsel Etkisi Bağlamında Mezartaşı Fotoğrafları Gravestone Photos in The Context Of Communicational Effect	895
<i>Mehmet Demir, Öznur Arslan</i> Muhasebe Meslek Mensuplarını Hile Eylemine Yönelten Psikolojik ve Ekonomik Faktörler The Psychological and Economic Factors Directing/Forcing The Accounting Professionals into Fraudulent Action	903
<i>Ayhan Bulut</i> Okul Öncesi Öğretmenlerinin Sanat ve Yaratıcılık Kavramlarına İlişkin Algıları Pre-School Teachers' Perceptions of Art and Creativity Concepts	913
<i>Bülent Uğur Koca</i> İslam Eğitimi Perspektifinden Değerler Eğitiminde Özne Problemi Subject Problem in Values Education from the Perspective of Islamic Education	921
<i>Ayhan Aksakallı</i> Öğrencilerin Bilimsel Süreç Becerilerine Eleştirel Pedagojik İlkeler Bağlamında Yaklaşım Approach to Scientific Process Skills of Students in the Context of Critical Pedagogical Principles	931
<i>Mustafa Cüneyt Özşahin</i> Küçük Devlet Kuramı ve Ceenbekov Dönemi Kırgız Dış Politikasının Dinamikleri Small State Theory and Dynamics of Kyrgyz Foreign Policy in Ceenbekov Period	945
<i>Fatma Selen Madenoğlu</i> Personnel Selection By Using Fuzzy Hybrid Multi Criteria Decision Making Methodology Bulanık Hibrit Çok Kriterli Karar Verme Metodolojisi Kullanılarak Personel Seçimi Yapılması	953
<i>Ahmet Küçük</i> Kur'an Verileri Işığında Ümmet ve Millet Kavramlarının Mukayesesi A Comparison of Concepts Ummah and Millah/Nation in the Light of the Holy Qur'an Data	963
<i>İbrahim Yıldız</i> Psikanalitik Yaklaşım Çerçevesinde Nevrotik İhtiyaçlar Çözümlemesi: Kayıp Kız Filmi Neurotic Needs Analysis Within The Scope Of Psychoanalytic Approach: Gone Girl Movie	977
<i>Gökhan Bozbaş, Badria Al-Rawi</i> Seçim Sosyolojisi ve Lübnan'da Seçimler The Sociology of Election and Elections in Lebanon	989

Yıl/Year: 2020 • Cilt/Volume: 8 • Sayı/Number: 3

<i>Mehmet Emin Purçak</i>	1001
Analîzek Li Ser Helbestên Kemal Fevzi yê Bilîsî Bitlisli Kemal Fevzi'nin Şiirleri Üzerine Bir İnceleme A Review on the poems of Kemal Fevzi from Bitlis	
<i>Yazım Kuralları / Author Guidelines</i>	1009
<i>Değerlendirme Süreci / Peer Review Process</i>	1013
<i>Yayın İlkeleri / Editorial Principles</i>	1015

Okuyucu Mektupları / Letters

Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'nde (anemon) yayımlanan çalışmalar hakkındaki değerli görüşlerinizi, yorumlarınızı ve önerilerinizi lütfen dergi editörüne iletiniz.

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet GÖKÇEN
a.gokcen@alparslan.edu.tr

Araştırma Makalesi • Research Article

Eleştirel Dinleme/İzleme Özyeterlilik Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması*

The Development of Critical Listening/Monitoring Self-Efficiency Scale: Study of Validity and Reliability

Cafer Çarkıt,^{a,*} Kudret Altun^b

^a Dr. Öğr. Üyesi, Gaziantep Üniversitesi, Nizip Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, 27410, Gaziantep/Türkiye.
ORCID: 0000-0003-4126-2165

^b Prof. Dr. Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, 38220, Kayseri/Türkiye
ORCID: 0000-0001-7652-0342

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 05 Eylül 2019
Düzeltilme tarihi: 11 Aralık 2019
Kabul tarihi: 25 Aralık 2019

Anahtar Kelimeler:

Eleştirel dinleme/izleme
Ortaokul öğrencisi
Öz-yeterlilik
Ölçek geliştirme

ARTICLE INFO

Article history:

Received 05 September 2019
Received in revised form 11 December 2019
Accepted 25 December 2019

Keywords:

Critical Listening/Monitoring
Middle school student
Self-efficiency
Scale Development

ÖZ

Bu çalışmada ortaokul öğrencilerine yönelik eleştirel dinleme/izleme öz-yeterlilik ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini Kayseri Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı farklı sosyoekonomik düzeye sahip 4 devlet ortaokulunda eğitim gören öğrencilerden oluşturulmuştur. Çalışma 259 öğrenci ile yürütülmüştür. Bu öğrencilerin 115'i kız ve 144'ü erkek olup 87'si 6, 87'si 7 ve 85'i 8. sınıfta öğrenim görmektedir. Ölçeğin yapı geçerliliği için açımlayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Yapılan analiz neticesinde ölçeğin üç faktörlü bir yapıya sahip olduğu belirlenmiştir. Üç faktör toplam varyansın %41,71'ini açıklamaktadır. Ölçeğin güvenilirliğinin belirlenmesi için Cronbach alfa (α) ve tabakalı alfa (α) iç tutarlılık katsayıları hesaplanmıştır. Ölçeğin genelinde tabakalı alfa katsayısı 0,88 olarak bulunmuştur. Yapılan geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları sonucunda 30 maddeden oluşan ve üç alt boyutu olan bu ölçek kullanılabilir özelliklere sahiptir.

ABSTRACT

In this study, the validity and reliability of the critical listening / monitoring self-efficacy scale for secondary school students was conducted. The sample of the study was composed of students studying in four public secondary schools with different socioeconomic levels affiliated to Kayseri National Education Directorate. The study was performed with 259 students. 115 of them are girls and 144 of them are boys, 87 of them are 6, 87 of them are 7 and 85 of them are in 8th grade. Exploratory factor analysis was used for construct validity of the scale. As a result of the analysis, it was determined that the scale had a three-factor structure. Three factors explained 41.71% of the total variance. Cronbach alpha (α) and stratified alpha (α) internal consistency coefficients were calculated to determine the reliability of the scale. The stratified alpha coefficient in the scale was found to be 0.88. As a result of validity and reliability studies, this scale, which consists of 30 items and has three sub-dimensions, has usable features.

1. Giriş

Dinleme insana etrafındaki bireylerin duygu ve düşüncelerini anlama ve dinleyip izlediği içerikleri

anlamlandırma olanağı sunar. “İnsanlar birbirlerini anlamayı reddettiklerinde karmaşık ve kimsenin amacına ulaşamadığı bir zemin ortaya çıkar” (Çarkıt, 2018, s. 2783). Birey anne karından başlamak üzere yaşamı anlamlandırma sürecinde

* Bu çalışma birinci yazarın 2018 yılında ikinci yazar danışmanlığında Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalından yürüttüğü “Ortaokul Türkçe Derslerinde Eleştirel Dinleme/İzleme Uygulamaları Üzerine Bir Eylem Araştırması” isimli doktora tezinden türetilmiştir.

* Sorumlu yazar/Corresponding author
e-posta: cafer_carkit_87@hotmail.com

ilk olarak dinleme becerisini kullanır ve okul öncesine ait duygu, düşünce ve hayal dünyası bu beceri ile şekillenir (Sever, 2011). “Dinleme işitmeden farklı olarak kişinin kendi iradesi ile kulağına gelen seslerden birini seçmesi, algılaması ve değerlendirme sürecinin tamamıdır” (Yalçın, 2012, s.124). Buna göre dinleme sürecinde öncelikle dikkat ve yoğunlaşma meydana gelirken ardından zihinsel bir faaliyet sonucu anlamlandırma ve değerlendirme işlemleri gerçekleşir. Güneş’e (2007) göre dinleme esnasında birey öz bilgileri ile dinlediği bilgileri bütünleştirir ve zihninde yapılandırır. Buna göre dinleme hem fiziksel hem bilişsel bir süreçte meydana gelen bir beceri olarak karşımıza çıkar.

Dinleme sürecinde dinleyici sadece işitilenlere kulak kesilmez aynı zamanda konuşmacının beden dili, konuşma hızı, ses tonu, sözcük seçimi gibi birçok uyarıcıya karşı duyarlı olmalıdır (Mackay, 1997). Bu durum eleştirel dinleme becerisini ön plana çıkarmaktadır. Günümüzde, dünyanın her geçen gün daha karmaşık bir yapıya dönüşmesi, bilgi ve bilgiye ulaşma yollarının biçim değiştirmesi ve bireylerin çok boyutlu ortamlarda dinleyici/izleyici konumunda yer alması da eleştirel dinleme/izleme becerisinin önemini ortaya koymaktadır. Başta medya ve sosyal medya olmak üzere birçok elektronik kaynaktan adeta bilgi bombardımanı altında kalan bireyler ancak iyi bir eleştirel dinleyici/izleyici olarak sağlıklı bilgiler elde edebilir. Dinlenen/izlenen içeriklerin altında yatan mesajların anlamlandırılması ve değerlendirilmesi ancak eleştirel bir tutum ile gerçekleştirilebilir. Bu bağlamda eleştirel dinleme/izleme kavramının özelliklerinin ve eleştirel dinleyicinin niteliklerinin ifade edilmesi önem kazanmaktadır.

Eleştirel dinleme/izleme, dinleyiciyi etkin kılan bir süreçtir. Eleştirel dinleme/izleme sürecinde öğrencilere dinledikleri/izledikleri içeriklere yönelik soru sorma alışkanlığı kazandırılarak konu hakkında düşünmeleri; konuyu olumlu ve olumsuz yönleriyle ve tarafsız bir bakış açısıyla değerlendirmeleri sağlanır ve nihayetinde kendi doğruları buldurulur (MEB, 2006, s. 61-62). Bu bağlamda eleştirel dinleme/izleme sürecinde, öğrencilerin öncelikle doğru soru sorma becerisi kazanmaları ve ardından nesnel bir tutumla dinlenen/izlenen içerikleri ele almaları önemli bulunmaktadır. Eleştirel dinleme gelişigüzel bir dinleme olmayıp üst bilişsel beceriler bağlamında dinleme yetisinin biçimlendirildiği bir beceridir (Trace, 2013). Buna göre eleştirel dinleme birçok zihinsel becerinin etkin olarak kullanıldığı, performans dayalı ve sürekli geliştirilebilir bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Eleştirel dinleme sürecinde dinleyicinin en önemli özelliği ise konuşmacının ifade ettiği görüşlere yönelik kanıtlar sunup sunmadığına dikkat etmesi ve ifade edilen bu görüşlere katılmasa dahi onu belli bir saygı çerçevesinde dinlemesidir.

Eleştirel dinleme/izleme çıkarım ve yorum gerektiren bir süreç olması yönüyle önemli bulunan ve günümüzde dinleme anlayışının temel yapı taşı haline gelmiş olan bir

beceridir (Boyd, 2005). Dinleme becerisinin sadece bilgilerin aktarılmasında değil aynı zamanda duygu ve deneyimlerin anlamlandırılmasında da kullanılması eleştirel dinleme becerisine toplumsal ve kültürel anlamda bir çıkarım ve yorum özelliği kazandırmaktadır. Bu durum eleştirel dinleyicinin/izleyicinin belli nitelikleri taşımasını gerekli kılmaktadır. Paul ve Elder’e (2013) göre eleştirel bir dinleyici/izleyici her şeyden önce olaylara tarafsız yaklaşmalı, kararlarında nesnel bir tutum takınmalı ve ön yargılardan uzak olmalıdır. Bunlarla birlikte sabırlı ve düşünce özgürlüğüne saygılı olması, genellemelerden kaçınması ve verdiği kararlarda adil olması eleştirel dinleyicinin/izleyicinin sahip olması gereken temel özelliklerdir. Bu özellikler bireyin bir eleştirel dinleyici/izleyici olarak öz-yeterliliğinin farkında olmasını gerektirmektedir. Çünkü öz-yeterlilik farkındalığı eleştirel dinleme/izleme eğitiminin ilk basamağını oluşturmaktadır.

Kişinin bir beceri ya da davranışı organize edip gerçekleştirme kapasitesine yönelik yargısı (Bandura, 1986) olarak tanımlanan öz-yeterlilik bir performansın gerçekleştirilmesinde kişinin kendi gücünü ortaya koyan önemli bir algıdır. Bireylerin zihinsel gelişimleri ve elde ettikleri başarılarında öz-yeterlilik algılarının kritik bir önemi vardır (Friedman, 2003). Çünkü birey bir işi gerçekleştirmek için kendi kapasitesine ve yeteneğine inandığı oranda çaba sarf eder. “Öz-yeterlilik algısı ile yüksek veya düşük başarı arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır” (Karabay, 2013, s. 1109). Öz yeterlilik algısının bireylerin motivasyonu üzerinde de önemli bir etkisi vardır (Gömleksiz ve Serhatlıoğlu, 2013). Herhangi bir görevi başarıp sonuca ulaştıracak bir yeterliliği kendisinde gören bireyler öz-yeterlilik algısı düşük olan bireylere göre daha güdülenmiş olmakta ve bunu davranışlarına yansıtılmaktadır. Buna göre eleştirel dinleyicilerin öz-yeterliliklerinin farkında olmaları hem bu beceriyi daha etkili kullanmaları hem de sürekli bir biçimde bu becerilerinin geliştirilmesi için gayret göstermeleri adına oldukça önemli görülmektedir.

Öğrencilerin eleştirel dinleme/izleme öz-yeterliliklerinin olumlu yönde gelişim gösterebilmesi için öncelikle bu yeterliliklerinin belirlenmesi gerekmektedir. Öğrenmenin temel şartlarından biri olarak görülen dinleme becerisinin günümüz koşullarına göre eleştirel düzeyde öğrencilere kazandırılması ve öğrencilerin bu beceriyi etkili bir şekilde kullanabilmeleri öz yeterlilik algıları ile doğrudan ilişkilidir. Kişinin eleştirel dinleme/izleme becerisinin etkili kullanımı konusunda kendi yeterlilik düzeyinin farkında olması yeteneğini ortaya koyup bu becerisini geliştirebilme adına önemli bir adımdır.

İletişim sürecinde en sık kullanılan bir dil becerisi olmasıyla birlikte başarının ve öğrenmenin bir anahtarı konumunda bulunması dinleme becerisinin insan yaşamındaki yerini ortaya koymaktadır (Mackay, 1997; Özbay, 2009). Dinleme sadece öğrenme ortamlarında değil iş ilişkilerinden arkadaşlık ilişkilerine sosyal medya içeriklerinden haber,

reklam, film, dizi gibi medya içeriklerine kadar birçok ortamda kullanılan bir dil becerisidir. Buna rağmen alan yazında birçok çalışma (Çiftçi, 2001; Doğan, 2007; Melanlıoğlu, 2011; Trace, 2013) dinlemeyi ihmal edilmiş bir alan olarak tanımlamakta ve bu alanın farklı boyutlarında yapılacak araştırmaların dinleme becerisinin geliştirilmesine hizmet edeceği vurgulanmaktadır. Bu çalışmada dinleme becerisi eleştirel dinleme/izleme ve öz-yeterlilik boyutları ile ele alınmaktadır. Karabay'a (2013) göre öz-yeterlilik öğrenme üzerinde etkili güdüsel bir yapıdır. Öğrencilerin eleştirel dinleme/izleme bağlamında öz-yeterlilik düzeylerinin nicel olarak belirlenmesi bu çerçevede gerçekleştirilecek öğretim uygulamalarına rehberlik etmesi yönünden önemli bulunmaktadır. Ayrıca öğrencilerin öz-yeterlilik algılarının belirlenmesi dinleme becerisine yönelik farkındalığı artırmakla birlikte eleştirel dinleme/izleme becerisinin geliştirilmesine katkı sağlayan önemli bir değişken olarak görülmektedir. Bu anlamda çalışmanın temel amacı öğrencilerin eleştirel dinleme/izleme öz-yeterliliklerinin belirlenmesine dönük bir ölçek geliştirmektir. Böylece öğrencilerin eleştirel dinleme/izleme yeterlilikleri ile beraber eksik yönlerini de belirleyebilmelerine katkı sunmak hedeflenmektedir.

2. Yöntem

Bu çalışma ortaokul öğrencilerinin eleştirel dinleme/izleme öz-yeterlilik algılarını belirleme ve bu anlamda karşılaştıkları engelleri derecelendirme yoluyla değerlendirebilmeye yönelik gerçekleştirilen bir ölçek geliştirme araştırmasıdır.

2.1. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu Kayseri Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesinde eğitim öğretim hizmeti veren ve farklı sosyoekonomik düzeye sahip 4 devlet ortaokulu ve bu okullarda öğrenim gören 265 ortaokul öğrencisidir. 6 öğrencinin uygulamaya katılmadığı veya kâğıtlarının okunamayacak düzeyde deforme olduğu tespit edildiğinden araştırmanın istatistikî işlemleri tesadüfî yöntemle seçilen 259 öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Bu öğrencilerin 115'i kız ve 144'ü erkek olup 87'si 6, 87'si 7 ve 85'i 8. sınıfta öğrenim görmektedir. Buna göre ölçek ortaokul öğrencilerine yönelik hazırlanmıştır.

2.2. Ölçme Aracının Hazırlanması

Eleştirel Dinleme/İzleme Öz-yeterlilik ölçeği geliştirme aşamasında öncelikle alanyazın taraması yapılmış ve farklı alanlarda geliştirilmiş olan (Karabay, 2013; Karakuş Tayşi ve Özbay, 2016) ölçekler incelenmiştir. Ayrıca 2006 İlköğretim Türkçe Dersi (6-8. Sınıflar) Öğretim Programı ile 2015 Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı ayrı ayrı incelenerek dinleme/izleme becerine ilişkin kazanımlar belirlenmiştir. Bu kazanımlardan eleştirel dinleme/izleme ile

ilişkili olanlar tespit edilmiştir. Araştırma konusuna dönük elde edilen bu verilerden hareketle 55 maddeden oluşan bir soru havuzu oluşturulmuştur. Hazırlanan taslak ölçme aracının kapsam geçerliliğini incelemek üzere 3 Türkçe eğitimi alan uzmanı ile 3 Türkçe öğretmeninin görüşlerine başvurulmuştur. Bu aşamada uzmanlar ölçek maddelerini "hiç uygun değil", "uygun değil", "kararsızım", "uygun", "tamamen uygun" şeklinde değerlendirmiştir. Bu şekilde verilen dönütlere göre 0,80'in üzerinde puan alan 34 madde ölçeğe alınmıştır. Çalışma için ilgili kurumlardan gerekli izinler alınmış ve araştırma verileri 2016-2017 eğitim öğretim yılı 2. döneminde araştırmacılar tarafından ilgili okullarda sınıf ortamında toplanmıştır. Veriler toplanmadan önce öğrencilere araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiş ve verilecek cevaplarda herhangi bir notlandırma yapılmayacağı ifade edilmiştir. Bu bağlamda öğrencilerden ölçeğe ilişkin nesnel cevap vermeleri istenmiş ve öğrenciler ölçek maddelerine yönelik objektif cevaplar vermişlerdir.

2.3. Verilerin Analizi

Araştırma sürecinde toplanan verilerden hareketle ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Bu bağlamda ölçeğin yapı geçerliği ve faktör yapısının incelenmesinde açımlayıcı faktör analizi (AFA) kullanılmış; güvenilirlik analizinde ise Cronbach alfa (α) ve tabakalı alfa (α) iç tutarlılık katsayıları hesaplanmıştır. İstatistik işlemleri SPSS 15.00 programında gerçekleştirilmiştir.

3. Bulgular ve Yorumlar

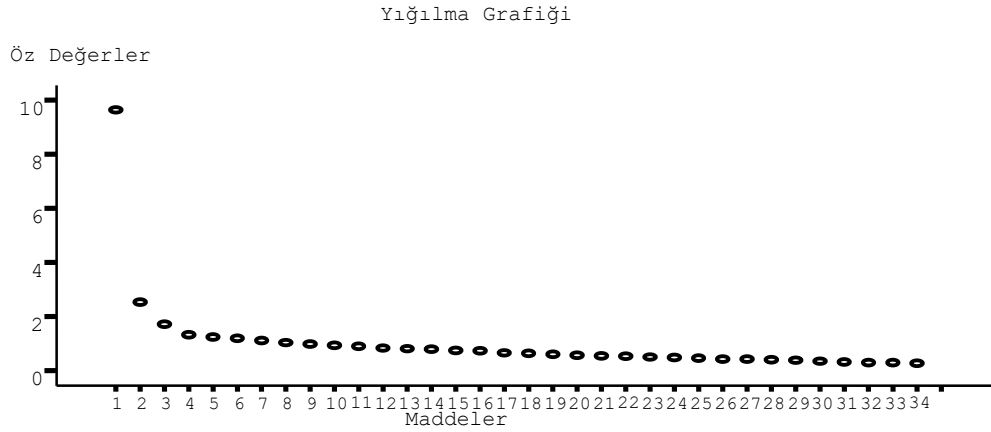
Bu bölümde ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğinin belirlenmesine yönelik bulgular yer almaktadır.

3.1. Ölçeğin Geçerlik Analizi

Ölçeğin geçerliğinin belirlenmesinde açımlayıcı faktör analizi (AFA) kullanılmıştır. Açımlayıcı faktör analizinden önce ölçekte yapı geçerliliğini test edebilmek ve örneklem büyüklüğünün faktörleşmeye uygun olup olmadığını incelemek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Bartlett testi uygulanmıştır.

Ölçeğin KMO değeri 0,89 olarak hesaplanmıştır. Tabachnick ve Fidel (2001) bu değer 0,60'tan yüksek olmasını önermektedir. Bartlett testinde ise ($p= 0.000$) şeklinde anlamlı bulunmuştur. Bartlett testi ki kare değeri verilerin faktör analizi için uygun olup olmadığını test eder ve belirlenen değer arttıkça veri setinin faktör analizine ilişkin uygunluğu da artar. Belirlenen bu değerlerden hareketle ölçeğin örneklem sayısının yeterli olduğu ve elde edilen verilerin korelasyon matrisi için faktör analizinin yapılabileceği sonucuna varılmıştır ($p<0.05$).

Yapılan faktör analizi neticesinde öz değeri 1'den büyük olan 8 faktörlü bir yapının olduğu belirlenmiş ve yığılma grafiği incelenmiştir.

Şekil 1. Eleştirel Dinleme/İzleme Öz-yeterlilik Ölçeğinin Yığılma Grafiği

Yığılma grafiğinde yer alan yüksek ivmeli hızlı düşüşler önemli faktör sayısını vermekte yatay çizgiler ise varyansı açıklama katsayısının birbirine yakın olduğunu belirtmektedir (Büyüköztürk, 2002). Şekil 1’de elde edilen yığılma grafiğinden hareketle üçüncü faktörden sonra ani bir düşüşün gerçekleşmediği ve eğimin sabitlendiği ifade edilebilir. Buna göre çalışmaya yüksek ivmeli hızlı düşüşün tespit edildiği ilk üç faktör ile devam edilmiştir. İfade edilen faktörlere ilişkin öz değer, varyans yüzdesi ve toplam varyans yüzdesi Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1. Faktör Analizi Sonucunda Faktörlere İlişkin Elde Edilen Değerler

Faktör	Öz değer	Varyans Yüzdesi %	Toplam Varyans Yüzdesi%
1.Faktör	8,37	27,92	27,92
2.Faktör	2,50	8,34	36,27
3.Faktör	1,63	5,45	41,72

Tablo 1’den hareketle ölçekte yer alan ilk 3 faktörün toplam varyansın %41,72’sini açıkladığı ifade edilebilir. Kline’e (1994) göre bir ölçekte faktörlerin toplam varyansın en az %41’inin açıklaması gerekmektedir (Akt, Deveci, 2002). Kabul edilebilir bir oranın üzerinde bir varyansa sahip olduğu için ölçeğin üç faktörlü sahip olduğu değerlendirilmektedir.

Faktör analizi neticesinde bir maddenin ölçekte yer alabilmesi için faktörlerin döndürülmesi ile elde edilen değerlerin en az 0,3 faktör yüküne sahip olması gerekmektedir. Yine bir madde birden fazla faktörde yer bulunuyorsa faktörlerin birinin değeri diğerinin değerinden en az 0,1 kadar büyük olmalıdır (Büyüköztürk, 2002). Yapılan analiz sonucunda bu değerlendirmeye bağlı olarak 12, 17, 30 ve 34. maddeler birden fazla faktör içerisinde yer aldığı ve bu maddelere ait faktörlerin yük değerleri arasındaki fark 0,1’den daha küçük olduğu için ölçekten çıkarılmıştır.

Bu maddelerin ölçekten çıkarılmasıyla ölçek 30 maddeden oluşan bir yapıda şekillenmiştir. Ölçekte kalan 30 maddenin faktörlere göre dağılımları ile maddelerin faktör yükü Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2. Eleştirel Dinleme/izleme Öz-yeterlilik Ölçeğinde Yer Alan Maddelerin Faktör Yükleri

Sıra No	1. Faktör	2. Faktör	3. Faktör
28.Madde	0,73		
33.Madde	0,70		
27.Madde	0,65		
24.Madde	0,61		
32.Madde	0,58		
9. Madde	0,57		
14.Madde	0,56		
31.Madde	0,55		
7.Madde	0,54		
19.Madde	0,54		
8.Madde	0,52		
11.Madde	0,50		
3.Madde	0,49		
2.Madde	0,49		
25.Madde	0,48		
1.Madde	0,47		
13.Madde	0,46		
4.Madde	0,41		
10.Madde	0,40		
16.madde		0,74	
21.madde		0,66	
23.madde		0,53	
29.madde		0,50	
5.madde		0,48	
20.madde		0,46	
15.madde		0,44	
6.madde			0,83
26.madde			0,78
22.madde			0,76
18.madde			0,75
	Kişisel Yeterlilik	Sosyal Yeterlilik	Engeller

Tablo 2’de 1. faktörde maddelerin faktör yükleri 0,40 ile 0,73; 2. faktörde 0,74 ile 0,44 ve 3. faktörde 0,83 ile 0,75 arasında bir değişim gösterdiği görülmektedir. Ölçeğin genelinde ise maddelerin faktör yükleri 0,40 ile 0,83 arasında bir değişim göstermektedir. Kalaycı’ya (2009, 330) göre bir ölçekte belirlenen faktörlerin isimlendirilebilmesi için faktör altında büyük ağırlıkları bulunan değişkenler gruplandırılmalıdır. Yapılan gruplandırma neticesinde 1. faktörde yer alan maddelerin “Kişisel Yeterlilik”, 2. faktörde yer alan maddelerin “Sosyal Yeterlilik” ve 3. faktörde yer alan maddelerin ise “Engeller” teması altında isimlendirilmesi kararlaştırılmıştır.

3.2. Ölçeğin Güvenilirlik Analizi

Ölçeğin geçerlik analizi yapıldıktan sonra güvenilirlik analizine geçilmiştir. “Güvenilirlik 0 ile +1 arasında değerler alır ancak bu değerlerin +1’e yakın olması beklenir” (Andrich, 1989, s.8). Ölçekte bulunan maddeler 1 ile 5 arasında likert tipinde derecelendirildiği için iç tutarlılık katsayısının hesaplanmasında Cronbach Alpha (α) ve tabakalı alfa (α) güvenilirlik katsayıları kullanılmıştır. Ölçek faktörlerinde belirlenen Cronbach Alpha (α) ile geneline dönük hesaplanan tabakalı alfa (α) katsayıları Tablo 3’te gösterilmektedir.

Tablo 3. Eleştirel Dinleme/İzleme Öz-yeterlik Ölçeği Cronbach Alfa ve Tabakalı Alfa Güvenilirlik Katsayıları

Faktörler	Madde Sayısı	Cronbach Alpha
Kişisel Yeterlik	19	0,90
Sosyal Yeterlik	7	0,72
Engeller	4	0,80
GENEL	30	0,88

Tablo 3’e göre Cronbach Alpha (α) güvenilirlik katsayısı ölçeğin alt boyutları olan “Kişisel Yeterlilik” faktöründe 0,90; “Sosyal Yeterlilik” faktöründe 0,72; “Engeller” faktöründe 0,86 olarak bulunmuş olup ölçeğin genelinde hesaplanan tabakalı alfa (α) ise 0,88 olarak hesaplanmıştır.

Yapılan geçerlik ve güvenilirlik analizlerine göre 3 faktör yapısında ve 30 maddeden meydana gelen “Eleştirel Dinleme/İzleme Öz-yeterlilik Ölçeği”ne ait maddelerinin ilgili alt boyutlara dağılımı, Tablo 4’te gösterilmektedir.

Tablo 4. Eleştirel Dinleme/ İzleme Öz-yeterlilik Ölçeği Alt Boyutları ve Madde Numaraları (30 Madde)

Ölçeğin Alt Boyutları	Madde Sayısı	Madde Numaraları
Kişisel Yeterlik	19	1,2,3,4,7,8,9,10,11,12,13,17,22,23,25,26,28,29,30
Sosyal Yeterlik	7	5,14,15,18,19,21,27
Engeller	4	6,16,20,24
GENEL	30	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,24,25,26,27,28,29,30

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışmada eleştirel dinleme/izleme öz-yeterlilik ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Öz-yeterlilik algısının kişisel başarı üzerinde doğrudan etkili olması (Bandura, 2006) ve alan yazında ortaokul düzeyinde eleştirel dinleme/izleme becerisinin belirlenmesine yönelik bir öz-yeterlilik ölçeğinin bulunmaması çalışmanın yapılma nedenidir. Bu anlamda ölçeğin geliştirilme sürecinde öncelikle 2006 TDÖP, 2015 TDÖP ve alan yazın incelemesi yapılarak eleştirel dinleme/izlemeye ilişkin 55 maddeden oluşan bir soru havuzu oluşturulmuştur. Daha sonra 3 Türkçe eğitimi uzmanı ve 3 Türkçe öğretmenini olmak üzere toplam 6 uzmandan ölçek maddelerine yönelik görüş alınmıştır. Bu görüşler doğrultusunda ölçekte yer alması uygun görülen 34 maddeden oluşan bir taslak form oluşturulmuş ve çalışma grubuna uygulanmıştır.

Ölçeğin geçerliğinin belirlenmesinde açımlayıcı faktör analizi (AFA) kullanılmıştır. Ölçme araçları hazırlanırken amaç ölçeğin faktör yapısını belirlemekse AFA kullanılır (Şencan, 2005). Bu çalışmada hazırlanan ölçeğin daha önceden belirlenen bir faktör yapısı olmadığı için AFA kullanılmıştır. Bu anlamda yapılan analiz neticesinde ölçeğin üç faktörden oluştuğu görülmüştür. Ölçekte yer alan bu üç faktörün toplam varyansın %41,72’sini açıkladığı belirlenmiştir. Kline’e (1994) göre bir ölçekte yer alan faktörlerin toplam varyansın en az %41’ini açıklaması gerekmektedir (Akt, Deveci, 2002). Bu ölçütle hareketle ölçeğin yapısı, öğrencilerin eleştirel dinleme/izleme öz-yeterliliklerinin tespitinde yeterli bulunmuştur.

Ölçekte yer alan maddelerin faktör yükleri 0,40 ile 0,83 arasında bir değişim göstermektedir. Ölçeğin üç faktörden oluşan yapısı incelendiğinde birinci faktörde yer alan maddelerin “kişisel yeterlilik”, ikinci faktörde yer alan maddelerin “sosyal yeterlilik” ve üçüncü faktörde yer alan maddelerin ise “engeller” ile ilişkili olduğu görülmüştür. Bu çerçevede ölçeğin ilgili faktörleri bu kavramlarla isimlendirilmiştir. Hazırlanan 30 maddelik ölçekte 4 madde olumsuz 26 madde olumlu ifade taşımaktadır. Bu ölçeğin “Kişisel Yeterlilik” boyutunda en az 19 en fazla 95; “Sosyal Yeterlilik” boyutunda en az 7 en fazla 35 puan alınabilir ve bu boyutlarda puanlar yükseldikçe öğrencilerin eleştirel dinleme/izleme öz-yeterlilik düzeylerinin yükseldiği anlaşılır. Ölçeğin “Engeller” boyutunda ise en az 4 en fazla 20 puan alınabilir ve bu boyutta alınan puanlar düştükçe eleştirel dinleme/izleme öz-yeterlilik düzeyinin yükseldiği anlaşılır.

Eğitim sürecinde kullanılacak testlerin hazırlanmasında güvenilirlik önemli bir kavramdır. Güvenilirlik ölçme sonuçlarının tesadüfi hatalardan arındırılmış olmasını anlamına gelmektedir (Turgut ve Baykul, 2012). Ölçeğin güvenilirliğinin tespitinde Cronbach Alpha (α) ve tabakalı alfa katsayılarından yararlanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda Cronbach Alpha (α) güvenilirlik katsayısı ölçeğin alt ölçekleri olan “kişisel yeterlilik” faktöründe 0,90; “sosyal

yeterlilik” faktöründe 0,72; “engeller” faktöründe 0,86 olarak bulunmuş olup ölçeğin genelinde ise tabakalı alfa (α) 0,88 olarak hesaplanmıştır. Özdamar (2004) ve Kayış’a (2009) göre bu oranlar ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir.

Bu çalışma ortaokul öğrencilerinin eleştirel dinleme/izleme öz- yeterliliklerinin belirlenmesine yönelik hazırlanan bir ölçek geliştirme çalışmasıdır. Bu çalışma bağlamında ulaşılan sonuçlardan hareketle aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

1. Bu çalışmada veriler ortaokul 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinden elde edildiği için ölçeğin bu düzeyde eğitim gören öğrenciler için uygun olduğu ifade edilebilir. Bu anlamda farklı sınıf düzeyleri için de ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılabilir.

2. Eleştirel dinleme/izleme, eleştirel düşünme becerisinin kazandırılmasında önemli bir paya sahiptir. Bu bağlamda ortaokul Türkçe derslerinde eleştirel dinleme/izleme becerisinin kazandırılıp geliştirilmesine yönelik uygun dinleme/izleme içerikleri hazırlanabilir. Bu içerikler EBA destekli olarak öğrencilere sunulabilir.

3. Eleştirel dinleme/izleme becerisinin öğrencilere kazandırılmasında öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Bu anlamda öğretmenlerin iyi düzeyde eleştirel dinleyiciler/izleyiciler olması beklenmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin eleştirel dinleme/izleme öz-yeterliliklerini belirlemeye yönelik ölçek geliştirilebilir.

4. Eğitim fakültelerinde eleştirel dinleme/izleme becerisinin kazandırılıp geliştirilmesine yönelik uygulamalar gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğinin tespitine yönelik çalışmalar yapılabilir. Bu bağlamda öğretmen adaylarının eleştirel dinleme/izleme düzeyleri belirlenebilir.

Kaynakça

- Andrich, D. (1989). Distinctions between assumptions and requirements in measurement in the social sciences. In J.A. Keats, R. Taft, R.A. Heath, S.H. Lovibond (Eds) *Mathematical and theoretical systems*, (pp. 7-16). North Holland: Elsevier Science Publishers.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A Social Cognitive Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Bandura, A. (2006). Adolescent development from an agentic perspective. In F. Pajares & T. Urdan (Eds.), *Self-efficacy beliefs of adolescents* (pp.1- 44). Connecticut: Information Age Publishing.
- Boyd, F. A.(2005). Critical listening. *ANUPI*. 1-12.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Çarkıt, C. (2018). Ortaokul Türkçe derslerinde dinleme becerisinin değerlendirilme sürecine yönelik

öğretmen görüşleri. *Journal of Social And Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 5(27), 2782-2793.

- Çiftçi, M. (2001). Dinleme eğitimi ve dinlemeyi etkileyen faktörler. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2(2), 165-177.
- Deveci, H. (2002). *Sosyal bilgiler dersinde probleme dayalı öğrenmenin öğrencilerin derse ilişkin tutumlarına, akademik başarılarına ve hatırlama düzeylerine etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Doğan, Y. (2007). *İlköğretim ikinci kademedeki dil becerisi olarak dinlemeyi geliştirme çalışmaları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Friedman, I. A. (2003). Self-efficacy and burnout in teaching: The importance of interpersonalrelations efficacy. *Social Psychology of Education*, 6(3), 191-215.
- Güneş, F. (2007). *Türkçe öğretimi ve zihinsel yapılandırma*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Gömleksiz, M. N. ve Serhatlıoğlu, B. (2013). Okul öncesi öğretmenlerinin öz-yeterlilik inançlarına ilişkin görüşleri. *Turkish Studies* 8(7), 201-221.
- Kalaycı, Ş. (Ed.) (2009). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Asil Yayınevi
- Karabay, A. (2013). Eleştirel okuma öz-yeterlilik algı ölçeğinin geliştirilmesi. *Turkish Studies*, 8(13), 1107-1122.
- Karakuş-Tayşi, E. ve Özbay, M. (2016). Ortaokul öğrencileri için dinlemeye yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlilik ve güvenilirlik Çalışması. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 4(2), 187-199.
- Kayış, A. (2009). Güvenirlilik analizi. Ş. Kalaycı (Ed.), *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri* (s.403-419). Ankara: Asil Yayınevi
- Mackay, I. (1997). *Dinleme becerisi* (Çev. Aksu, B. ve Onur, C.). Ankara: İlkaynak Kültür ve Sanat Ürünleri.
- MEB (2006). *İlköğretim Türkçe dersi (6, 7, 8. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: MEB Yayınevi.
- MEB (2015). *Türkçe dersi (1-8. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: MEB Yayınevi.
- Melanlıoğlu, D. (2011). *Üstbiliş strateji eğitiminin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin dinleme becerilerine etkisi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özbay, M. (2009). *Anlama teknikleri – II: dinleme eğitimi*. Ankara: Öncü Kitap.
- Özdamar, K. (2004). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi 1-2*. Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Paul, R. & Elder, L. (2013). *Kritik düşünce*. (Çev. Aslan, A. E ve Sart, G.). Ankara: Nobel Yayınları.

- Sever, S. (2011). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şencan H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde geçerlilik ve güvenilirlik*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2001). *Using multivariate statistics* (4th ed.). Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- Trace, J. (2013). Designing a task based critical listening construct for listening assessment. *Second Language Studies*, 32(1), 59-111.
- Turgut, M. F. ve Baykul, Y. (2012). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yalçın, A. (2012). *Türkçe öğretim yöntemleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.